

ВТРУЧАННЯ У РАЗІ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДИТИНИ

NIEBIESKIE ABECADŁO

Проект фінансується Міністерством сім'ї та соціальної політики в рамках програми допомоги "Підтримка органів місцевого самоврядування у створенні системи протидії насильству в сім'ї" та реалізується міським осередком соціальної допомоги у Вроцлаві.

Ministerstwo Rodziny
i Polityki Społecznej

MOPS

МІФИ, СТЕРЕОТИПИ ТА ПЕРЕКОНАННЯ ЩОДО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

По сьогоднішній день в нашому суспільстві переважають міфи, стереотипи та переконання, що применшують та виправдовують насильство над дітьми:

- побиття дитини є ознакою батьківської любові, оскільки воно вчить її дисципліни і формує її характер.
- Бувають випадки, коли дитину треба відшльопати
- Хлоста ще нікому особливо не нашкодила.
- Побиття дитини в деяких ситуаціях є найбільш ефективним методом виховання.
- Поведінка батьків з дитиною, в тому числі використання фізичних покарань, є виключно їх особистою справою.
- Хлопчики частіше, ніж дівчата, заслуговують на те, щоб потрапити під гарячу руку.
- Діти і риби не мають права голосу.

Відповідальність за насильство завжди несе злочинець.

- До дітей не слід застосовувати ніяких фізичних покарань і за будь-яких обставин.
- Щодо дітей не слід застосовувати ніяких форм насильства, і ніякі обставини не виправдовують його.
- Побиття дитини є незаконним: особам, які здійснюють батьківські повноваження і здійснюють опіку або піклування над неповнолітнім, забороняється застосування тілесних покарань - ст.96 (1) Сімейного та опікунського кодексу.
- У ситуаціях, пов'язаних з підозрою на насильство по відношенню до дітей, завжди присутній дисбаланс сил. Дитина через вік, когнітивні здібності та положення в сім'ї не може розглядатися як партнер, і тому ми не можемо говорити про рівну позицію з дорослими.
- Дитина, яка стала свідком насильства, сама зазнає психологічного насильства.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСТТРАЖДАЛОЇ ДИТИНИ

Фізичні симптоми пошкодження це сліди на тілі дитини, що виникають в основному в результаті фізичного, сексуального насильства і нехтування. Часто важко визначити, чи є травма наслідком нещасного випадку чи наслідком жорстокого поводження. Це вимагає глибокого розуміння ситуації, додаткових обстежень, а часто і розмов з дитиною.

Сліди, які повинні викликати занепокоєння:

- синці на тілі дитини (особливо на спині, руках і стегнах) на різній стадії загоєння, великі садна на шкірі,
- специфічні сліди на шкірі, що нагадують шрами від віспи, і які є слідами від гасіння на тілі дитини цигарок,
- розірвані вушні раковини, так звані вуха борця (деформовані вушні раковини від удару дитини по вухах),
- позбавлені волосся місця на голові,
- переломи пальців рук,
- крововиливи в очні яблука,
- пошкодження шкіри через нехтування гігієною,
- необроблені рани,
- сліди укусів людини, сліди душіння, тримання силоміч,
- опіки в області рук та ніг, а також на сідницях і нижній частині спини.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСТТРАЖДАЛОЇ ДИТИНИ

Психосоматичні симптоми заподіяння шкоди:

У дітей, які зазнали насильства, можуть з'явитися психосоматичні симптоми, наприклад: біль в животі, головні болі, непритомність, задишка, екзема, діарея. Характерним симптомом, що виникають у дітей, які зазнали жорстокого поводження, є так звані блукаючі болі, найбільш схожі за описом на фантомні болі, і часто розпізнаються як іпохондрія або тип маніпуляцій, що застосовуються дитиною в незручних для нього ситуаціях. Їх можна інтерпретувати як ефект того, що дитина накопичує в собі біль, який він відчуває під час жорстокого поводження, на який вона не може реагувати по відношенню до кривдника. І навіть якщо вона реагує, то не знаходить розради у найближчих. Больові відчуття не є вигаданими дитиною, з'являються циклічно і можуть змінювати розташування. Блукаючі болі є специфічним симптомом заподіяння шкоди. Їх слід відрізнити від болю пов'язаного з напругою та високим рівнем тривоги.

ХАРАКТЕРИСТИКА ПОСТТРАЈДАЉОЇ ДИТИНИ

Сексуальне використання:

Діти відчують великі труднощі з тим, щоб розповісти про факт сексуального насильства. Причина: страх, сором, необхідність перейти через соціальне та релігійне табу. Однак діти намагаються розповісти про це комусь. Часто вони роблять це не на пряму, закриваються, перевіряють реакцію свого оточення, шукають довіреної людини, яка зосередить на них увагу і прийме цю інформацію. Деякі діти довіряють свою таємницю шкільній або лікарняній медсестрі. Кабінет іноді здається дітям більш безпечним місцем, ніж шкільний коридор або кімната педагога.

Тривожними симптомами можуть бути:

- надмірна увага дитини до питанні статі,
- вимагання незвичайних ласк від дорослих,
- надмірна сором'язливість щодо свого тіла,
- страх роздягатися у лікаря,
- страх дотику,
- дотикання інших людей в інтимних місцях,
- публічна мастурбація,
- у дітей молодшого віку: нав'язливе малювання людських тіл з позначеними геніталіями.

ФОРМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Фізичне насильство це будь-які навмисні дії щодо дитини, які спричиняють травмуванням на її тілі, наприклад: побиття, смикання, штовхання, кидання в неї предметами тощо.

Насильством є також, коли дитину б'ють "заради її блага", „щоб вона краще вчилася", "щоб була слухняною", "щоб вона прибирала". Це означає, що навіть якщо за завданням болю стоїть намір підтримати або прискорити розвиток дитини, ми маємо справу з насильством (є більш ефективні методи, які не завдають шкоди, ніж, наприклад, побити, щоб спонукати дитину поприбирати кімнату).

ФОРМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Емоційне насильство це навмисна поведінка дорослих, що не містить актів фізичного насильства по відношенню до дітей, однак яка призводить до значного зниження можливостей для правильного розвитку дитини, наприклад: образи, погрози, шантаж, залякування, емоційне неприйняття, надмірні вимоги, що не відповідають віку і можливостям дитини, знищення важливих для нього речей або тварин, неповага до кордонів приватного життя і т. д.

Особливо стійкі сліди залишає насильство з боку тих, хто важливий для розвитку дитини, особливо батьків.

Хоча діти досить швидко усвідомлюють фізичну відокремленість від батьків, емоційно вони є одним цілим з ними протягом багатьох років. Таким чином, шкода, яку вони вчиняють над дітьми, має великий вплив на утруднене формування відносин дитини з іншими людьми, самосприйняття, і, нарешті, особистості.

ФОРМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Сексуальне використання це будь-яка поведінка дорослої та сильної людини, яка призводить до її сексуального збудження та задоволення за рахунок дитини, наприклад: експліцитіонізм, спокушання, свідоме перетворення дитини на свідка статевих актів, заохочення до роздягання та перегляду порнографії, торкання інтимних місць або заохочення дотику до кривдника, різні форми статевого акту тощо.

Тут особливо важливим є намір задовольнити власні потреби злочинця без урахування потреб і можливостей жертви.

ФОРМИ НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ

Нехтування це незадоволення основних потреб дитини як фізичних, таких як відповідне харчування, одягання, турбота про здоров'я, освіта, так і психічних, таких як почуття безпеки, любові і турботи.

Дитина, якою нехтують, не отримуючи від важливих для себе людей достатньої кількості сигналів про важливість своїх потреб, вчиться, що вона не є важливою і не цінною.

За цим можуть послідувати двоякі контрзаходи: віра в те, що це дійсно так, і поступова відмова від будь-якої діяльності або обтяжлива для навколишнього середовища боротьба за те, щоб бути поміченим (так звана "прилипчивість", агресивність або "дивакуватість").

МЕХАНІЗМИ АДАПТАЦІЇ

- Дитина, яка постраждала, захищаючись від насильства, часто приймає **маска "невидимої людини"** тому що тільки тоді вона може відчувати себе в безпеці. Контакт з оточуючими здається їй ризикованим, загрозливим, в переконанні постраждалої дитини інші люди заподіюють їй біль.
- Страхи і напругу дитина, яка стала жертвою, розряджається за допомогою **самопошкодження**. Діти, яких б'ють і піддають сексуальному насильству, часто переконуються у своїй вині і карають своє тіло, тому що відчувають відповідальність за агресію злочинця.
- **Ставлення агресора**. Дитина поводиться так, ніби хоче сказати: "я не дозволю заподіяти собі шкоду, я попереджу ваші злі наміри, я нападну". Бути агресором здається безпечним, тому що саме він диктує умови. Така дитина має підвищену пильність до загрози, знижує страх за допомогою агресії, нападу на потенційного ворога. Вона також характеризується реактивністю на подразники, недовірою і труднощами в регуляції емоцій.
- Діти, які зазнали насильства, як правило, мають **низька самооцінка**, вони переповнені почуттям провини, гніву, злісті та страху. Намагаючись приховати свою ситуацію, вони швидше брешуть, що нічого поганого в їхньому житті не відбувається, ніж звинувачують своїх близьких. Вони думають, що не заслуговують на допомогу. Вони також не вірять у можливість змінити свою ситуацію.

ФАКТОРИ РИЗИКУ ВИНИКНЕННЯ НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДИТИНИ

Жорстоке поводження з дітьми є складною проблемою, яка виникає внаслідок взаємодії багатьох факторів ризику, часто взаємопов'язаних.

- відсутність свідомості та знань про догляд за дитиною, її розвиток, вплив поведінки батьків на її розвиток,
- власний травматичний досвід батьків та опікунів: непропрацьовані травми дитинства, які відтворюються у дорослому віці, моделі, що передаються з покоління на покоління, набуті моделі, які часто викликаються появою дитини та вступом у роль батька,
- сімейний контекст: конфлікти між подружжям, ситуації розлуки, розлучення, матеріальне становище,
- соціокультурний контекст: функціонують в культурі закономірності і міти про виховання та опіку над дітьми ("діти і риби голосу не мають", "б'є - значить любить" та ін.),
- спосіб завагітнення і перебіг вагітності: зґвалтування, насильства, а також багаторічні спроби завагітніти, викидень (крайня надмірна опіка - теж форма насильства), вагітність під загрозою, роздуми про аборт,
- досвід пологів: травматичні пологи, загроза життю матері та / або дитини,
- післяпологова депресія,
- аборт: аборт послаблює природний інстинкт захисту дітей, збільшуючи ризик заподіяння шкоди вцілілому потомству,
- важке захворювання члена сім'ї / братів і сестер, особливо в ранньому дитинстві: необхідність піклуватися про хворого члена сім'ї може призвести до нехтування братами і сестрами, а також до надмірного догляду / нав'язливої поведінки, що перешкоджає розвитку здорової дитини.

СУСПІЛЬСТВО ТА НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ

- Рівень суспільного визнання поведінки насильства щодо дітей серед поляків повільно знижується: динамічніше по відношенню до більш легких форм (шльопання), повільніше по відношенню до більш серйозних (хлоста).
- Протягом багатьох років у польському суспільстві поступово знижується загальне схвалення використання фізичних покарань у вихованні, проте його продовжує використовувати близько 1/3 населення.
- Близько чверті поляків вважають биття правильним методом виховання, їх кількість не зменшується, а навіть трохи збільшується.
- Тільки кожен третій поляк знає про законодавчу заборону побиття дітей, а рівень суспільної обізнаності трохи знизився з 2011 року.
- Насильство у виховному процесі використовується в Республіці Польща відносно часто: більшість батьків кричать на дітей, більше половини зізнаються у використанні ляпасів, кожен десятий хоча б раз шльопав дитину, кожен десятий проявляє словесну агресію по відношенню до дитини.
- Хлопчики частіше, ніж дівчатка, піддаються фізичному насильству.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ЗАПОБІГАННІ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ

Розмова з дитиною:

Під час розмови з дитиною, яка постраждала від насильства, треба їй пояснити, що:

- Те, що сталося, це не її провина.
- Жоден дорослий не має права заподіювати їй шкоду.
- Така поведінка дорослих не є правильною.
- Те, що сталося, є поганим, але це можна змінити.
- Ми йому віримо і можемо допомогти.

Розмова з дитиною, якої стосується процедура синої карти регулюється Постановою Ради Міністрів про процедуру "синьої картки" і зразків бланків "синої картки", які рекомендують вести бесіду з дитиною за участю найближчої людини або психолога. Її мета зрозуміла - створити дитині максимально комфортні умови.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ЗАПОБІГАННІ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ

Тому в ідеалі дитину в рамках процедури має супроводжувати людина, яку вона знає, якому довіряє і з яким відчуває себе комфортно. Автори постанови допускають таке рішення, перераховуючи "фактичного опікуна" (окрім батьків і законних опікунів) як того, в присутності якого процедура може бути запущена і проведена. Фактичним опікуном вважається особа, під безпосереднім опікою якої зараз знаходиться дитина (наприклад працівник школи, дитячого садка, світлиці і т.д.) відповідно до чинних польських законів батьки несуть відповідальність за дитину до досягнення нею повноліття. До цього часу батьки мають можливість бути поінформованими про всі справи, які стосуються дитини. Введення в правила "фактичного опікуна" дає можливість як дитині, так і дорослим поза сім'єю вжити заходів, щоб допомогти дитині в ситуації, коли йому заподіюють шкоду один або обидва батьки.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ЗАПОБІГАННІ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ

Існує також можливість клопотання до суду про призначення для дитини опікуна, який представлятиме інтереси дитини під час процедури Синої Картки. Звернувшись до суду, можна вказати кандидата на посаду куратора процесу. За згодою цієї людини це може бути соціальний працівник, поліцейський, представник закладу освіти, співробітник служби пробації.

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ У ЗАПОБІГАННІ НАСИЛЬСТВУ НАД ДІТЬМИ

Як поговорити з дитиною про допомогу?

- Запитайте її, чи сказала вони комусь про це і як ця людина відреагувала.
- Не обіцяйте дитині зберігати в таємниці те, що вона вам сказала. Поясніть, що іноді доводиться просити допомоги у інших людей. Запевніть її, що ви скажете їй, кого ви попросите про допомогу.
- Визначте, які у дитини очікування від вас. Запевніть її, що ви постараетесь допомогти їй.
- Перевірте, чи безпека вашої дитини не знаходиться під загрозою. Якщо це так, ви повинні діяти негайно. Це означає, що вам потрібно поговорити з одним із батьків або опікунів дитини. Підготуйте дитину до цього. Якщо дитина просить не говорити батькам, перевірте, чого вона боїться. У випадку дітей старшого віку і підлітків добре дати можливість обмеженого вибору: як ми розповімо про це мамі? Чи ти б хотів, щоб ми поговорили про це разом або я повинна зустрітися з нею сама?
- У ситуації, коли батьки становлять небезпеку для дитини, необхідно повідомити суд у сімейних справах, а іноді і негайно помістити дитину в установу. Якщо ви збираєтеся зробити такі дії, поясніть дитині, що саме буде далі, постарайтеся відповісти на її питання і побоювання. Пам'ятайте, що в таких ситуаціях потрібно говорити дитині правду, ніколи не можна обіцяти те, в чому ми не впевнені або що неможливо.
- Перевірте, чи дитина прийняла вашу ідею допомогти їй, і закінчіть розмову, коли вона заспокоїться.
- Якщо ви не знаєте, як допомогти дитині, скажіть, що ви подумаете і призначте наступну розмову - якомога швидше.

ВТРУЧАННЯ В СИТУАЦІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ЗАГРОЗИ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю ДИТИНИ

Згідно ст. 12 пункт 1 Закону від 29 липня 2005 р. про протидію насильству в сім'ї у разі безпосередньої загрози життю або здоров'ю дитини у зв'язку з насильством в сім'ї соціальний працівник, який виконує службові обов'язки, має право забрати дитину з сім'ї і перемістити її до іншої близькій особі, яка проживає окремо (згідно ст. 115 § 11-КК), в прийомній сім'ї або в установі опіки та виховання.

ст. 115 § 11-Кримінального кодексу зазначає, що найближчою особою є чоловік/дружина, батьки, брат або сестра, родич по тій же лінії або ступеня, особа, яка перебуває у відносинах усиновлення, і її чоловік/дружина, а також особа громадське подружжя.

ВТРУЧАННЯ В СИТУАЦІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ЗАГРОЗИ ЖИТТЮ АБО ЗДОРОВ'Ю ДИТИНИ

- Рішення про втручання та вилучення дитини приймається соціальним працівником спільно з працівником поліції, які беруть участь у втручанні, а також лікарем/фельдшером або медсестрою.
- Соціальний працівник зобов'язаний негайно повідомити суд у справах опіки, не пізніше ніж протягом 24 годин, про те, що він вилучає дитину з сім'ї і переказує її близькій особі дитини, яка з нею не проживає, в прийомну сім'ю або навчально-виховний заклад.

Джерела:

- Закон від 29 липня 2005 р. про протидію насильству в сім'ї (Законодавчий Вістник від 2021 р. поз. 1249).
- Постанова Ради Міністрів від 13 вересня 2011 р. про процедуру "Синіх карток" та бланків "Синіх карток" (Законодавчий Вістник 2011 № 209 пост. 1245).
- Як захистити дітей від сексуального насильства?; Інструкція для професіоналів; Фонд "Dajemy Dziecom Siłę"; 2019.
- Місцева система профілактики жорстокого поводження з маленькими дітьми - підручник; Фонд "Dajemy Dziecom Siłę"; 2016.
- Вибрані Інструменти та методи терапії дітей, які зазнали сексуального насильства; Фонд "Dajemy Dziecom Siłę"; 2010 р.;
- Дитина, що зазнала сексуального насильства. Діагностика, втручання, Психологічна допомога; Dajemy Dziecom Siłę"; 2010;
- "Ляпас і навіть пара ременів..."- ставлення поляків до насильства у вихованні; Єва Ярош; факультет педагогіки та психології Сілезького університету; 2014.
- Ознаки насильства щодо дитини. Довідник для медсестер та акушерок; PARPA.
- Насильство в сім'ї щодо дитини. Інтервенційні процедури в школі; Центр розвитку освіти; Варшава; 2011.
- Боротьба з жорстоким поводженням з дітьми; PARPA; 2015.
- Насильство щодо дитини та його наслідки; Крістіна Венгжин-Білоголовович; Музей польської історії; 2007.
- Загальнонаціональна діагностика масштабу та детермінант жорстокого поводження з дітьми. Звіт про дослідження; Фонд "Dajemy Dziecom Siłę"; 2018.
- Насильство у вихованні в суспільстві і в стосунках батьків. Доповідь омбудсмена з прав дитини короткий виклад результатів досліджень і висновків; 2008.
- Практика допиту дітей у Республіці Польща. Звіт про дослідження; Фонд "Dajemy Dziecom Siłę"; 2020.
- Співпраця в міждисциплінарних та робочих групах; ROPS Краків.
- Синдром дитини-жертви; проф. мед. наук Єжи Костянтинович; клініка педіатрії та розладів розвитку дітей і підлітків розум в Білостоці; 2015.
- Синдром дитини, яка стала жертвою жорстокого поводження; Анна Бакула.

Дякуємо за увагу

NIEBIESKIE ABECADŁO

Доповідачі:

Izabela Pawlowska та Agnieszka Strzecha-Міський центр соціальної допомоги, Центр соціальної роботи та сім'ї

Вроцлав, 2021 р.